

I. Role rodzinne a funkcjonowanie jednostki w różnych sferach życia

Hanna Liberska, Alicja Malina

Instytut Psychologii
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

PRZYWIĄZANIE PARTNERÓW A ICH KOMPETENCJE SPOŁECZNE

Wprowadzenie

Analiza niektórych opracowań naukowych poświęconych problematyce rozwoju człowieka dostarcza podstaw do przyjęcia tezy, że bardzo wiele zjawisk dotyczących ludzkiej psychiki i zachowania można wytłumaczyć poprzez analizę relacji społecznych nawiązywanych w najwcześniejszych okresach życia (Bowlby, 2007; Zazzo, 1978; Schaffer, 1981). Jeśli faktycznie tak jest, to warto bliżej przyjrzeć się problematyce więzi międzyludzkich – i to nie tylko pierwszych więzi pomiędzy dzieckiem a opiekunem.

Problem podjęty w prezentowanym rozdziale dotyczy więzi przywiązaniowej i jej związku z poziomem kompetencji społecznych małżonków we wczesnej i średniej dorosłości. Na gruncie literatury przedmiotu kompetencje społeczne są konstruktem o dużej wartości eksplanacyjnej, przydatnym do wyjaśniania powodzeń i niepowodzeń, których doświadczają ludzie w różnych sferach aktywności: rodzinnej, zawodowej, towarzyskiej itd. Badania empiryczne w tym obszarze mogą zatem dostarczyć podstaw dla pełniejszego zrozumienia rozwoju relacji społecznych w biegu życia ludzkiego. W tym świetle zasadne jest podjęcie badań ukierunkowanych na rozpoznanie specyfiki związku między przywiązaniem i kompetencjami społecznymi i jego zmian w dorosłości. Przegląd literatury specjalistycznej ujawnił, że nie zostały do tej pory przeprowadzone badania w tym obszarze.

Z perspektywy psychologii rozwoju w biegu życia wczesnodziecięce przywiązanie oddziałuje na całe życie człowieka: wyznacza zmiany rozwojowe procesów poznawczych, emocjonalno-społecznych, a także aktywności seksualnej (Schaffer, 1981). Tym samym funkcjonuje jako prototyp zachowań społecznych jednostki i ma wpływ na jej rozwój osobowy, w tym na rozwój kompetencji społecznych.

Przywiązanie w dorosłości

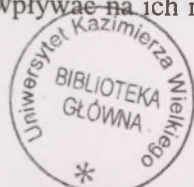
Współcześni psychologowie rodziny uznają przywiązanie wczesnodziecięce, co już sygnalizowano wcześniej, za wyznacznik relacji społecznych w dorosłości (Plopa, 2005b). Styl przywiązania małego dziecka do jego opiekuna (figury przywiązania) modeluje rozwój społecznych sprawności i określa otwartość na nowe doświadczenia, a także jest ważny dla przebiegu reakcji emocjonalnych (Rostowski, 2003). M. Plopa (2005b) nie odrzuca możliwości, iż przywiązanie wczesnodziecięce może być wykorzystane w badaniach jako marker przystosowania społecznego w dorosłym życiu. Ukształtowane w dzieciństwie wewnętrzne modele operacyjne, mające status struktur poznawczych i stanowiące wewnętrzną reprezentację emocji i relacji z obiektem przywiązania (Bowlby, 2007) od momentu powstania zaczynają kierować kolejnymi relacjami, jakie jednostka nawiązuje w ciągu życia, w tym relacjami o charakterze intymnym (Kuczyńska, 1998). Na tej podstawie Shaver, Hazen i Bradshaw (1987, za: Wojciszke, 2005) podjęli badania nad miłością łączącą ludzi dorosłych rozumianą jako wzajemne przywiązanie partnerów zaangażowanych w stały związek. Przyjęli następujące założenia: po pierwsze relacja między dzieckiem a pierwszoplanowym obiektem jego przywiązania (najczęściej to matka), jak i pomiędzy dorosłymi partnerami, jest sterowana przez ten sam proces biologiczny, ukierunkowany na utrzymanie homeostazy. W przypadku dorosłych chodzi między innymi o homeostazę systemu rodzinnego, w tym podsystemu małżeńskiego. Jeśli któryś z partnerów dostrzeże, że drugi partner reaguje adekwatnie do jego potrzeb, uczuć, to taka sytuacja sprzyja kształtowaniu się bezpiecznego stylu przywiązania u obojga. Po drugie, cytowani badacze założyli, że podstawowe wzorce przywiązania wyróżnione przez Ainsworth (1965, za: Bowlby, 2007) odpowiadają postaciom miłości łączącej dorosłych. Przykładowo styl unikający jest wyrazem poczucia braku komfortu w bliskich relacjach i braku ufności do partnera, natomiast osoby przywiązane bezpiecznie odczuwają satysfakcję z bliskich relacji i zmiierzają do ich podtrzymania. Po trzecie, założono, że „pracujące modele” wytworzone we wczesnym okresie rozwoju określają interakcje z osobami znaczącymi w perspektywie całego życia, a zatem wyznaczają także funkcjonowanie w bliskich, intymnych relacjach łączących małżonków. Zasadniczym punktem wyjścia było jednak założenie, że w związku osób dorosłych partnerzy mają potencjalnie jednakową siłę i zajmują stosunkowo wyrównane pozycje, dzięki czemu mogą być nie tylko obiektami przywiązania dla drugiej osoby (partnera), ale też przywiązywać się do niego – można zatem mówić o wzajemnym przywiązaniu męża i żony.

Przywiązanie w małżeństwie a rozwój indywidualny małżonków

Małżeństwo traktowane jako system charakteryzuje się konkretną strukturą, zestawem reguł określających przebieg interakcji i obowiązki męża i żony związane z pozycją zajmowaną w systemie (Liberska, Matuszewska, 2001; Plopa, 2005a). Wśród właściwości systemu badacze wymieniają całościowość, organizacyjną złożoność i – co najistotniejsze z punktu widzenia interesującego nas problemu – współzależność (Tyszkowa, 2000; Plopa, 2005b). Współzależność jest definiowana jako cecha, która sprawia, że osoby wchodzące w skład systemu małżeńskiego są od siebie wzajemnie uzależnione i wpływają na siebie. Ze względu na zasięg oddziaływania przywiązania można przypuszczać, że wspomniana współzależność obejmuje również zmiany rozwojowe kompetencji społecznych (Wojciszke, 2005). „Życie [...] i obcowanie z bliskimi uczuciowo ludźmi stanowi także źródło i podstawę różnorodnych doświadczeń społecznych i przeżyć emocjonalnych” (Tyszkowa 2000, s. 126). Szczególna bliskość relacji małżeńskich, ich intymny charakter i częstość tworzą warunki sprzyjające wymianie doświadczeń i nabywaniu nowych, które zwrótnie kształtują dalsze relacje małżeńskie.

Na gruncie psychologii rodziny małżonków można traktować jako jedność dwóch osób, które łączą podobne wzajemne uczucia, wspólne cele i drogi ich realizacji. Jedność ta wyznacza możliwości dalszego rozwoju jednostek i tworzonych przez nie systemu (Liberska, Matuszewska, 2006). Warunek udanego związku małżeńskiego stanowi określony poziom rozwoju w zakresie umiejętności udzielania gratyfikacji, negocjowania i poszukiwania twórczych rozwiązań, niekiedy mających charakter kompromisu. Poziom umiejętności społecznych małżonków od momentu stworzenia przez nich systemu małżeńskiego określa jakość jego funkcjonowania, jednak zgodnie z zasadą współzależności małżonków (podsystemów w systemie małżeństwa) ich umiejętności społeczne podlegają przekształceniu w związku z doświadczeniami wynoszonymi ze wspólnego życia. Wspólne życie kształtuje przebieg rozwoju indywidualnego małżonków, we wszystkich sferach psychiki i aktywności, a tym samym zwrótnie oddziałuje na przebieg późniejszych relacji w systemie małżeńskim. W ramach paradygmatu teoretyczno-badawczego zaproponowanego przez Tyszkową (2000) zmiany rozwojowe męża i żony poprzez przekształcenia ich relacji prowadzą do zmian systemu małżeńskiego. W konsekwencji cały system wchodzi w nową pętlę cyklu rozwojowego. Zmiany w systemie małżeńskim traktowane jako konsekwencja rozwoju indywidualnego małżonków kształtują dalszy jego przebieg. Cykl rozbudowuje się o coraz to nowe pętle zmian rozwojowych tak długo, jak długo istnieje system i jego podsystemy.

Wzajemna relacja pomiędzy mężem a żoną będzie więc w oczywisty sposób wpływać na ich rozwój indywidualny, pośrednio wpływając również na charak-

ter ich dalszych relacji emocjonalnych. Wiąże się to przede wszystkim z ich otwartością na świat zewnętrzny. Prosty przykładem ilustrującym tę zależność będzie sytuacja, w której mąż wyraża nadmierną zazdrość o żonę i nie godzi się na podjęcie przez nią pracy zawodowej w obawie przed innymi mężczyznami, których mogłaby tam poznać. W tym przypadku mąż „zamyka” żonę na doświadczenia, które zdobyłaby w pracy i hamuje tym samym jej rozwój – nie tylko zawodowy. Może to doprowadzić do destabilizacji systemu małżeńskiego. Podobnie sprawa ma się w przypadku małżeństw, w których kobieta i mężczyzna różnią się od siebie cechą towarzyskości i nie wykazują w tym względzie wzajemnej wyrozumiałości. Zniechęcanie osoby bardziej towarzyskiej do spotkań z przyjaciółmi ograniczy jej możliwości rozwojowe, a jednocześnie zmuszanie osoby mniej towarzyskiej do spotkań, których nie lubi, także prawdopodobnie nie wpłynie na nią korzystnie. Jeśli osoby będące w stałym związku darzą się wzajemnym zaufaniem i zapewniają sobie poczucie bezpieczeństwa, wówczas ich otwartość na doświadczenia i poszerzanie form aktywności indywidualnej będzie prawdopodobnie prowadzić do wzmocnienia łączącej ich więzi emocjonalnej, rozwoju obu stron oraz umocnienia systemu. Reasumując te rozważania, specyficzna aktywność małżeńska dostarcza nowych doświadczeń i wymusza rekonstrukcję doświadczeń wcześniejszych – co jest istotą rozwoju psychicznego (Liberska, Matuszewska, 2006).

Badanie przywiązania w związkach małżeńskich, a ściślej mówiąc jego wpływu na różne aspekty funkcjonowania jednostek, nie jest dziedziną zupełnie dziewiczą. Wyniki wcześniejszych badań w tym obszarze wskazują na wpływ przywiązania na jakość życia w małżeństwie, w tym na jakość komunikacji małżeńskiej (Kazimierzczak, Plopa, 2006). Percepcja związku jako bardziej szczęśliwego oraz trwałego jest częstsza w związkach, w których partnerzy są do siebie przywiązani bezpiecznie (Weiss i in., 1998, za: Rostowski, 2003). W badaniach dotyczących godzenia życia zawodowego z rodzinnym w zależności od reprezentowanego stylu przywiązania wykazano, że mężczyźni o bezpiecznym stylu przywiązania mają mniej obaw związanych z pracą niż mężczyźni reprezentujący pozostałe style, natomiast kobiety o stylu lękowym wykazywały największe trudności z godzeniem ról zawodowych i rodzinnych i czerpały mniejszą satysfakcję z pracy zawodowej (Vasquez i współpracownicy, 2002, za: Plopa, 2005b). Zebrano też dowody, że osoby bezpiecznie przywiązane do partnera aktywnie działają w kierunku poprawy jego dobrostanu, w przeciwieństwie do reprezentantów pozostałych stylów, którzy biernie czekają na okazanie przez partnera wsparcia (Miculincer, 1998, za: Plopa, 2005b). Natomiast osoby lękowe i unikające nie darzą partnerów zaufaniem, a od związku oczekują przede wszystkim poczucia kontroli (unikający) i poczucia bezpieczeństwa (lękowi), a w przypadku nadużycia zaufania przez partnera zamartwiają się, zaś osoby unikające – dystansują się. Badania Simpsona i współpracowników z 2002 r. wykazały z kolei, że kobiety o bezpiecznym stylu przywiązania modyfikują sposób udzielania wsparcia partnerowi w zależności od sytuacji,

natomiast Rholes (1999, za: Plopa, 2005b) w swoich badaniach wykazał, że unikający styl przywiązania, zarówno u kobiet jak i u mężczyzn, sprzyja ekspresji gniewu. Ogólnie wyniki dotychczasowych badań wskazują na pozytywne aspekty zachowania partnerskiego wiążące się z bezpiecznym stylem przywiązania, takie jak: większa ustepliwość, kooperatywność, wrażliwość, uczuciowość, otwartość i konstruktywna komunikacja. Przegląd literatury przedmiotu pozwala jednak stwierdzić, że nie podjęto do tej pory eksploracji problemu przywiązania w małżeństwie i jego znaczenia dla kształtowania się kompetencji społecznych małżonków w biegu życia.

Metodologia badań własnych

Celem badań własnych było rozpoznanie specyfiki związku między stylem przywiązania do partnera a kompetencjami społecznymi i ustalenie na drodze analizy porównawczej jego zmian w dorosłości. Skoncentrowano się na dwóch okresach rozwojowych w życiu dorosłego człowieka, a mianowicie na wczesnej i średniej dorosłości. Na gruncie literatury przedmiotu sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Czy osoby o odmiennym stylu przywiązania do partnera posiadają odmienny poziom kompetencji społecznych?
2. Czy związek stylu przywiązania i kompetencji społecznych zależy od płci?
3. Czy związek stylu przywiązania i kompetencji społecznych jest różny we wczesnej i średniej dorosłości?

W świetle rozważań teoretycznych i wyników wcześniejszych badań przyjęto następujące hipotezy:

Hipoteza 1. Styl przywiązania w sposób istotny wiąże się z ogólnym poziomem kompetencji społecznych, a także poziomem kompetencji społecznych w zakresie asertywności, intymności i ekspozycji społecznej.

Analiza różnic w przebiegu rozwoju psychospołecznego kobiet i mężczyzn stanowi podstawę do przyjęcia przypuszczenia o występowaniu różnic także w sferze kompetencji społecznych.

Hipoteza 2. Poziom ogólnych kompetencji społecznych, kompetencji w zakresie asertywności, ekspozycji społecznej i intymności u kobiet w okresie wczesnej i średniej dorosłości różni się od poziomu ogólnych kompetencji społecznych, kompetencji w zakresie asertywności, ekspozycji społecznej i intymności u mężczyzn w okresie wczesnej i średniej dorosłości.

Zgodnie z przyjętą perspektywą rozwoju człowieka w biegu życia i przywołanym wcześniej paradygmatem teoretyczno-badawczym, opracowanym przez M. Tyszkową, sformułowano przypuszczenie, że zmianom rozwojowym podlega zarówno więź przywiazaniowa łącząca małżonków, jak i ich kompetencje społeczne.

Hipoteza 3. Poziom ogólnych kompetencji społecznych, kompetencji w zakresie asertywności, ekspozycji społecznej i intymności w okresie wczesnej dorosłości u kobiet i mężczyzn różni się od poziomu ogólnych kompetencji społecznych, kompetencji w zakresie asertywności, ekspozycji społecznej i intymności u kobiet i mężczyzn w średniej dorosłości o bezpiecznym i pozabezpiecznym stylu przywiązania.

Badane zmienne

Główną zmienną niezależną w badaniu stanowi reprezentowany styl przywiązania rozumiany jako: „długotrwały, emocjonalny związek z konkretną osobą” (Schaffer, 2007, s. 123).

Zmiennymi zależnymi w badaniu były kompetencje społeczne rozumiane jako „zdolność, posiadanie niezbędnych umiejętności do tego, by wywrzeć pożądany wpływ na innych ludzi w sytuacjach społecznych” (Argyle, 2002, s. 133).

Narzędzia badawcze

W badaniach wykorzystano Kwestionariusz Stylów Przywiązania (KSP) opracowany przez Mieczysława Ploę (2005a) oraz Kwestionariusz Kompetencji Społecznych (KKS) Anny Matczak (2001).

Wyróżniono trzy poziomy zmiennej niezależnej: styl bezpieczny (B), styl lękowo-ambiwalentny (LA) oraz styl unikowy (U). Operacjonalizacji zmiennej niezależnej dokonano na podstawie sumy punktów uzyskanych przez osoby badane w poszczególnych skalach KSP.

W obszarze kompetencji społecznych wyróżniono cztery poziomy zmiennej zależnej: w sytuacjach intymnych (I), w sytuacjach ekspozycji społecznej (ES), w sytuacjach wymagających asertywności (A) oraz ogólny poziom kompetencji społecznych (Ł). O wartościach zmiennej zależnej wnioskowano na podstawie sumy punktów uzyskanych przez osoby badane w KKS.

Zmiennymi kontrolowanymi były: płeć i wiek badanych oraz staż związku. W badaniu pojawiają się również pewne zmienne zakłócające.

Grupa badana

W badaniu wzięło udział 70 par heteroseksualnych: 70 kobiet i 70 mężczyzn. Badani są przedstawicielami zarówno związków kohabitacyjnych, jak również związków sformalizowanych. By znaleźć ewentualne różnice i przeprowadzić porównania, całą grupę podzielono na cztery podgrupy: kobiety w wieku 20–35 (grupa I), mężczyźni w wieku 20–35 (grupa II), kobiety w wieku 36–55 (grupa III) i mężczyźni w wieku 36–55 (grupa IV).

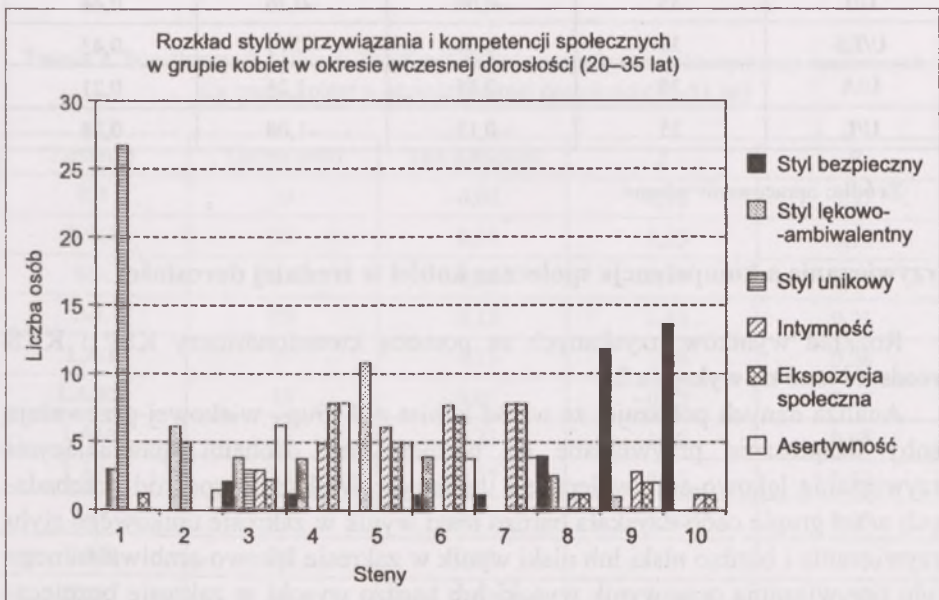
Cała grupa badawcza liczyła 140 osób. Średnia wieku osób biorących udział w badaniu wynosiła 33 lata (w tym kobiety miały średnio 33, a mężczyźni 34 lata). Średnia wieku osób biorących udział w badaniu w grupie I wynosi 24 lata. Dziewięć kobiet z tej grupy to mężatki, natomiast 26 osób pozostaje w stałym związku nieformalnym. W grupie II średnia wieku wynosi 42 lata. Z 35-osobowej grupy II tylko jedna kobieta była niezamężna. W grupie III średnia wieku wynosi 24 lata. Sześć osób z tej grupy to mężczyźni żonaci, natomiast pozostali są w stałym związku niesformalizowanym. Średni wiek w grupie IV wynosi 44 lata. Czterech mężczyzn w tej grupie nie jest żonatych.

Wyniki badań

W pierwszej kolejności przedstawiono wyniki badań dotyczące stylów przywiązania i kompetencji społecznych kobiet i mężczyzn w dwóch okresach rozwojowych: wczesnej i średniej dorosłości.

Przywiązanie a kompetencje społeczne kobiet we wczesnej dorosłości

Rozkład wyników uzyskanych za pomocą kwestionariuszy KSP i KKS przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Rozkład wyników w grupie I – kobiet w okresie wczesnej dorosłości

Źródło: opracowanie własne

Analiza danych pokazuje, że wśród kobiet z I grupy wiekowej przeważają osoby bezpiecznie przywiązane do partnera nad osobami ujawniającymi przywiązanie lękowo-ambiwalentne i unikające.

Analiza ilościowa wyników badań zebranych w grupie I wykazała, że nie ma istotnych statystycznie korelacji pomiędzy stylami przywiązania a kompetencjami społecznymi kobiet w wieku 20–35 (tab. 1).

Tabela 1. Współczynnik korelacji Tau-Kendala stylu przywiązania i kompetencji społecznych dla grupy I – kobiet w okresie wczesnej dorosłości (20–35 lat)

Zmienne	Liczba osób	Tau-Kendalla	Z	P
B/I	35	-0,16	-1,32	0,19
B/ES	35	-0,01	-0,05	0,96
B/A	35	-0,04	-0,38	0,71
B/L	35	-0,11	-0,93	0,35
LA/I	35	-0,08	-0,67	0,50
LA/ES	35	-0,06	-0,54	0,59
LA/A	35	-0,13	-1,16	0,25
LA/L	35	-0,09	-0,79	0,43
U/I	35	-0,09	-0,76	0,44
U/ES	35	-0,09	-0,79	0,43
U/A	35	-0,15	-1,25	0,21
U/L	35	-0,13	-1,08	0,28

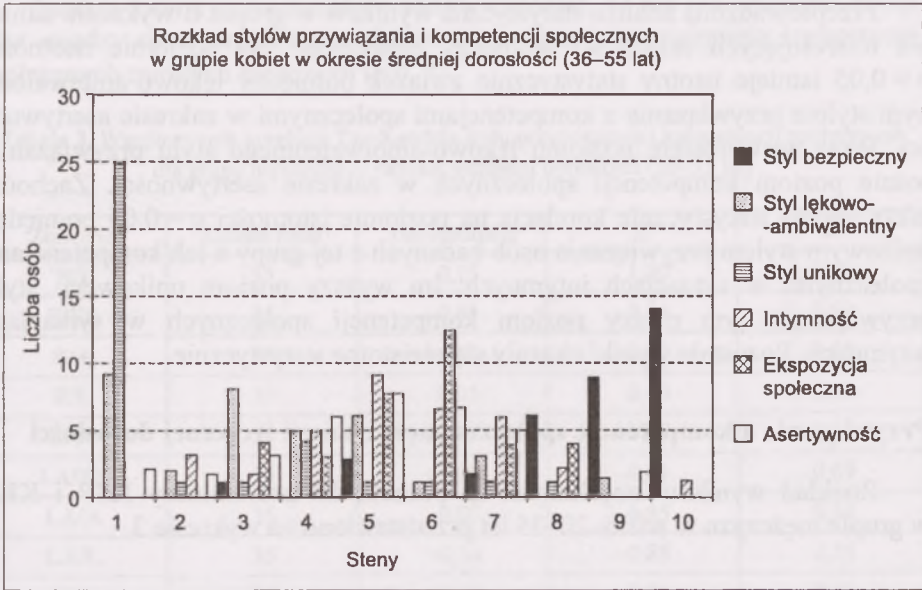
Źródło: opracowanie własne.

Przywiązanie a kompetencje społeczne kobiet w średniej dorosłości

Rozkład wyników uzyskanych za pomocą kwestionariuszy KSP i KKS przedstawiono na wykresie 2.

Analiza danych pokazuje, że wśród kobiet z II grupy wiekowej przeważają osoby bezpiecznie przywiązane do partnera nad osobami ujawniającymi przywiązanie lękowo-ambiwalentne i unikające. Większość spośród przebadanych w tej grupie osób uzyskała bardzo niski wynik w zakresie unikowego stylu przywiązania i bardzo niski lub niski wynik w zakresie lękowo-ambiwalentnego stylu przywiązania oraz wynik wysoki lub bardzo wysoki w zakresie bezpiecznego stylu przywiązania. Niewiele spośród badanych uzyskiwało wyniki średnie. W zakresie kompetencji społecznych większość osób badanych uzyskała wyniki przeciętne.

Wykres 2. Rozkład wyników w grupie II – kobiet w okresie średniej dorosłości

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Współczynnik korelacji Tau-Kendalla stylu przywiązania i kompetencji społecznych dla grupy kobiet w okresie średniej dorosłości (36–55 lat)

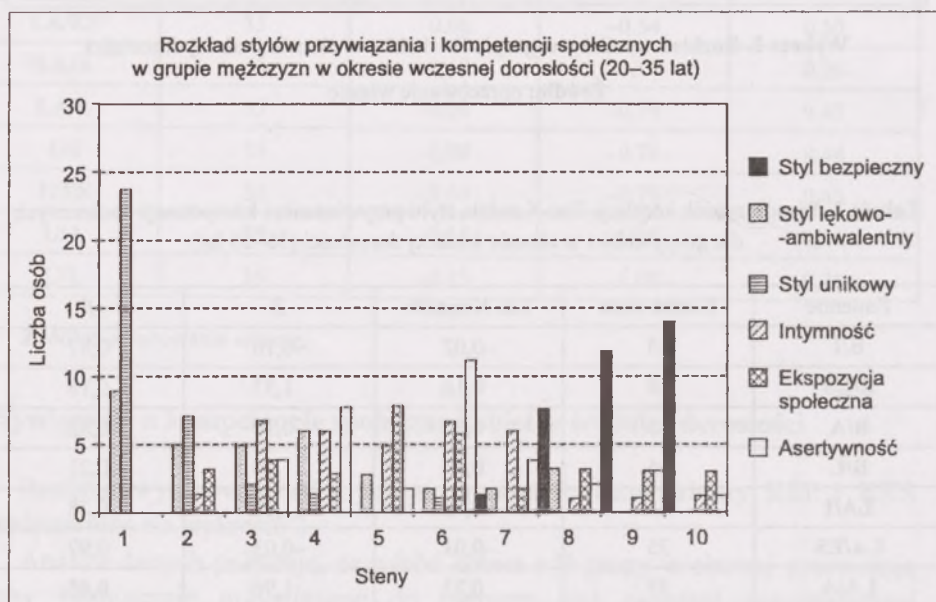
Zmienne	Liczba osób	Tau-Kendalla	Z	P
B/I	35	-0,02	-0,16	0,87
B/ES	35	0,16	1,33	0,18
B/A	35	0,02	0,19	0,85
B/L	35	0,15	1,26	0,21
LA/I	35	0,13	1,09	0,28
LA/ES	35	-0,01	-0,03	0,97
LA/A	35	0,23	1,96	0,05
LA/L	35	0,07	0,63	0,53
U/I	35	-0,23	-1,92	0,05
U/ES	35	-0,02	-0,14	0,89
U/A	35	0,12	1,05	0,29
U/L	35	-0,08	-0,83	0,41

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza statystyczna wyników w grupie II wykazała istnienie interesujących zależności pomiędzy zmiennymi. Na poziomie istotności $p = 0,05$ istnieje istotny statystycznie związek pomiędzy lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania a kompetencjami społecznymi w zakresie asertywności. Wraz ze wzrostem poziomu lękowo-ambiwalentnego stylu przywiązania, rośnie poziom kompetencji społecznych w zakresie asertywności. Zachodzi także istotna statystycznie korelacja na poziomie istotności $p = 0,05$ pomiędzy unikowym stylem przywiązania osób badanych z tej grupy a ich kompetencjami społecznymi w sytuacjach intymnych: im wyższy poziom unikowego stylu przywiązania, tym niższy poziom kompetencji społecznych w sytuacjach intymnych. Pozostałe wyniki okazały się nieistotne statystycznie.

Przywiązanie a kompetencje społeczne mężczyzn we wczesnej dorosłości

Rozkład wyników uzyskanych za pomocą kwestionariuszy KSP i KKS w grupie mężczyzn w wieku 20–35 lat przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Rozkład wyników w grupie III – mężczyzn w okresie wczesnej dorosłości

Źródło: opracowanie własne

Większość spośród badanych młodych mężczyzn uzyskała wyniki bardzo niskie w zakresie unikowego stylu przywiązania, natomiast wysokie lub bardzo wysokie w zakresie bezpiecznego stylu przywiązania. Wyniki osób badanych z tej grupy w zakresie kompetencji społecznych są zgodne z rozkładem normalnym.

Analiza statystyczna wyników badań wykazała, że nie ma istotnych związków między reprezentowanym stylem przywiązania a poziomem kompetencji społecznych młodych mężczyzn (tab. 3).

Tabela 3. Współczynnik korelacji Tau-Kendalla stylu przywiązania i kompetencji społecznych dla grupy mężczyzn w okresie wczesnej dorosłości (20–35 lat)

Zmienne	Liczba osób	Tau-Kendalla	Z	P
B/I	35	0,15	1,30	0,18
B/ES	35	-0,06	-0,54	0,59
B/A	35	-0,02	-0,19	0,85
B/Ł	35	0,05	0,40	0,69
LA/I	35	-0,07	-0,57	0,57
LA/ES	35	-0,05	-0,40	0,69
LA/A	35	-0,07	-0,55	0,58
LA/Ł	35	-0,10	-0,88	0,38
U/I	35	0,09	0,74	0,46
U/ES	35	0,14	1,21	0,22
U/A	35	0,16	1,37	0,17
U/Ł	35	0,13	1,11	0,27

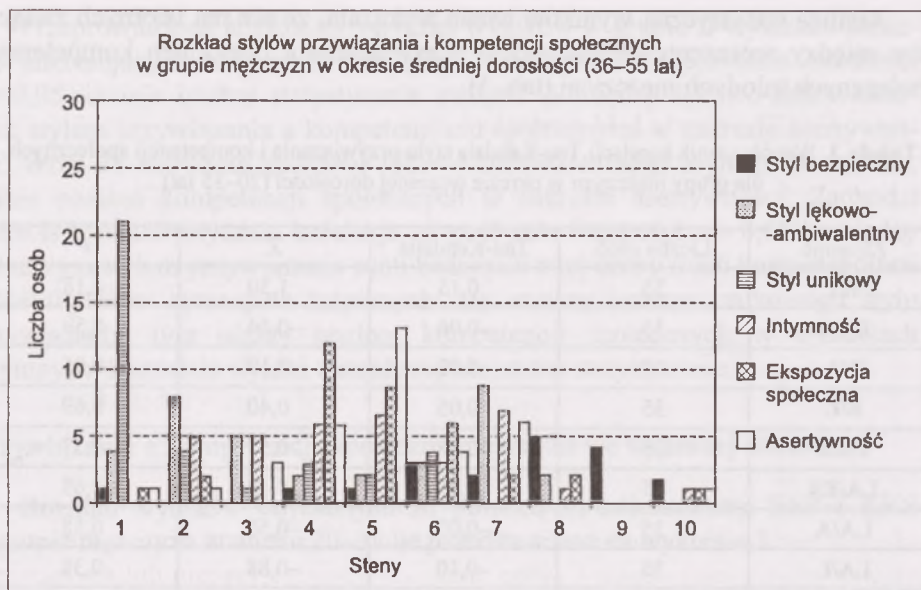
Źródło: opracowanie własne.

Przywiązanie a kompetencje społeczne mężczyzn w średniej dorosłości

Rozkład wyników w grupie IV jest podobny jak w pozostałych grupach badanych (wykres 4).

Mężczyźni w wieku 36–55 lat uzyskali wyniki wysokie i bardzo wysokie w zakresie bezpiecznego stylu przywiązania, natomiast niskie – w zakresie unikowego stylu przywiązania. Większy odsetek osób badanych niż w pozostałych grupach uzyskał wyniki przeciętne w zakresie unikowego stylu przywiązania. Wyniki w zakresie kompetencji społecznych w grupie IV lokują się w przedziale wyników przeciętnych, przy czym bardzo mało badanych mężczyzn w średniej dorosłości uzyskało wyniki wysokie i bardzo wysokie.

Analiza statystyczna wykazała, że istnieje istotna statystycznie korelacja pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania a ogólnym poziomem kompetencji społecznych (poziom istotności $p = 0,001$) (tab. 4). Zachodzi także istotny statystycznie związek pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania badanych mężczyzn w średniej dorosłości a ich kompetencjami społecznymi w zakresie sytuacji intymnych ($p = 0,02$) oraz między bezpiecznym stylem przywiązania a kompetencjami społecznymi w zakresie asertywności ($p = 0,02$).

Wykres 4. Rozkład wyników w grupie IV – mężczyzn w okresie średniej dorosłości

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4. Współczynnik korelacji Tau-Kendalla stylu przywiązania i kompetencji społecznych dla grupy mężczyzn w okresie średniej dorosłości (36–55 lat)

Zmienne	Liczba osób	Tau-Kendalla	Z	P
B/I	35	0,27	2,30	0,02
B/ES	35	0,17	1,43	0,15
B/A	35	0,28	2,37	0,02
B/Ł	35	0,38	3,19	0,001
LA/I	35	0,05	0,41	0,68
LA/ES	35	0,07	0,57	0,57
LA/A	35	0,20	1,70	0,09
LA/Ł	35	0,01	0,08	0,93
U/I	35	-0,01	-0,09	0,92
U/ES	35	0,11	0,93	0,35
U/A	35	0,05	0,46	0,64
U/Ł	35	-0,02	-0,18	0,86

Źródło: opracowanie własne.

We wszystkich przypadkach odnotowano, że wraz ze wzrostem wskaźnika bezpiecznego stylu przywiązania wzrasta poziom kompetencji społecznych cechujący danego badanego.

By uzyskać odpowiedź na pytania dotyczące zależności związku stylu przywiązania z badanymi kompetencjami społecznymi od wieku osób badanych oraz od ich płci, przeprowadzono analizę porównawczą. Porównaniu poddano liczebności osób o wysokich i niskich kompetencjach społecznych (wynik łączny, kompetencje w zakresie sytuacji intymnych, kompetencje społeczne w zakresie sytuacji ekspozycji społecznej i kompetencje społeczne w zakresie asertywności) w zależności od reprezentowanego stylu przywiązania, płci i stadium rozwojowego. Porównania poszczególnych grup dokonane zostały przy pomocy testu *Chi-kwadrat*. W artykule przedstawiono jedynie te wyniki, które okazały się istotne statystycznie (tabela 5 i 6).

Odnotowano istotną statystycznie różnicę w poziomie kompetencji społecznych w zakresie asertywności mężczyzn o przywiązaniu bezpiecznym znajdujących się we wczesnej dorosłości i mężczyzn znajdujących się w średniej dorosłości ($p = 0,04$). Mężczyźni w okresie wczesnej dorosłości mają wyższe kompetencje społeczne w zakresie asertywności niż mężczyźni w średniej dorosłości o przywiązaniu bezpiecznym (tab. 5).

Tabela 5. Poziom kompetencji społecznych w zakresie asertywności w różnych okresach dorosłości w grupie mężczyzn o bezpiecznym stylu przywiązania

Mężczyźni – przywiązanie bezpieczne – liczba osób		Kompetencje społeczne w zakresie asertywności	
		Wysokie – 23	Niskie – 28
Wiek	Młodszy – 30	17	13
	Starszy – 21	6	15
Chi-kwadrat ($df = 1$) 3,94		$p = 0,04$	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Poziom kompetencji społecznych w zakresie asertywności młodych dorosłych kobiet i mężczyzn o przywiązaniu pozabezpiecznym

Młodszy – przywiązanie pozabezpieczne – liczba osób		Kompetencje społeczne w zakresie asertywności	
		Wysokie – 5	Niskie – 7
Płeć	Kobiety – 7	1	6
	Mężczyźni – 5	4	1
Chi-kwadrat ($df=1$) 5,18		$p = 0,02$	

Źródło: opracowanie własne.

Istotne także okazały się różnice poziomu asertywności między kobietami a mężczyznami ujawniającymi pozabezpieczony styl przywiązania do partnera ($p = 0,02$): kobiety o tym stylu przywiązania mają niższy poziom asertywności niż mężczyźni o tym samym stylu przywiązania (tab. 6).

W świetle rezultatów analizy statystycznej postawione hipotezy uzyskały jedynie częściowe potwierdzenie.

Podsumowanie

Na podstawie wyników badań sformułowano ogólny wniosek: reprezentowany styl przywiązania do partnera u osób pozostających w stałym związku w znaczący sposób wiąże się jedynie z niektórymi spośród badanych kompetencji społecznych. Wniosek ten odnosi się do dwóch przebadanych grup, a mianowicie kobiet i mężczyzn w średniej dorosłości. W przypadku kobiet w wieku 36–55 pozytywne znaczenie z punktu widzenia kompetencji społecznych w zakresie asertywności odnotowano w odniesieniu do lękowo-ambiwalentnego stylu przywiązania. Rozpoznano także negatywne znaczenie unikowego stylu przywiązania do partnera w odniesieniu do poziomu kompetencji w zakresie intymności kobiet w średniej dorosłości. Wśród mężczyzn z grupy wiekowej 36–55 lat ujawniono pozytywny związek poziomu kompetencji społecznych w zakresie asertywności, intymności i całości kompetencji społecznych z bezpiecznym stylem przywiązania. Istniejące zależności nie oznaczają jednak, że osoby o innych niż wyżej wymienione stylach przywiązania charakteryzują się niższym poziomem kompetencji społecznych.

O kierunkach zmian rozpatrywanej zależności można wnioskować na podstawie różnic w zakresie kompetencji społecznych między grupami wiekowymi badanych kobiet i mężczyzn ujawniających określone style przywiązania. Nie we wszystkich jednak grupach wystąpiły oczekiwane zależności pomiędzy reprezentowanym stylem przywiązania a posiadanymi kompetencjami społecznymi. Poza tym niektóre z zależności miały inny niż spodziewany kierunek.

Okazało się, że osoby we wczesnej dorosłości nie są aż tak silnie związane z partnerami jak osoby z grup starszych. Wiąż przywiązaniowa może być w trakcie konstytuowania się, co z kolei może powodować, że nie wywiera na badanych tak silnego wpływu, jak można by się spodziewać. Nie można wykluczyć, że osoby te są jeszcze silnie związane z rodzicami i to właśnie relacja z opiekunami oddziałuje na nie intensywniej. Ponadto wnioskować można na tej podstawie, że skoro w koncepcji Hazena i Shavera miłość rozumiana jest jako wzajemne przywiązanie, to osoby w tej grupie wiekowej łączy nadal silniejsza więź uczuciowa z rodzicami niż z partnerami (Plopa, 2005a).

Jednocześnie wykształcenie niektórych kompetencji społecznych u osób będących w stałym związku dłużej może stanowić zabezpieczenie ich poczucia autonomii, o które jako odrębnie funkcjonujące jednostki nie muszą walczyć

osoby pozostające w związkach od niedawna, jak ma to miejsce wśród badanych we wczesnej dorosłości. Nie jest także wykluczone, że związek kompetencji społecznych ze stylem przywiązania w średniej dorosłości, w porównaniu z jego brakiem u osób we wczesnej dorosłości, jest wywołany niedojrzałym jeszcze pojmowaniem autonomii przez osoby młodsze, której przecież nie musi zagrażać intymny związek z partnerem. Ta interpretacja sugerowałaby, że badane kompetencje społeczne stanowią swego rodzaju zabezpieczenie przed zatraceniem w związku tożsamości i swojego osobistego terytorium.

Można również przypuszczać, że fakt braku zależności między stylem przywiązania a kompetencjami społecznymi w grupach we wczesnej dorosłości może świadczyć o tym, że styl przywiązania do partnera wpływa raczej na rozwój jednostki w sposób dalekosiężny, dostrzegalny po latach, a nie – krótkoterminowy. Skutki są dostrzegalne dopiero w późniejszych niż wczesna dorosłość okresach rozwoju, co wyjaśniałoby różnice między uchwyconym w badaniu wpływem, jaki wywierają poszczególne style przywiązania na kobiety i mężczyzn w kolejnych okresach życia.

Z perspektywy zmian rozwojowych interesujący rezultat przynosi porównanie kompetencji w zakresie asertywności młodszych i starszych mężczyzn przywiązanych bezpiecznie do partnerki. Okazuje się, że młodych charakteryzuje wyższy poziom tych kompetencji. Można zatem wnosić, że mężczyźni w okresie wczesnej dorosłości mają mocniej wykształconą potrzebę prezentowania się jako silne, niezależne jednostki i starają się zaznaczyć te cechy w różnych sferach życia na drodze zachowań asertywnych. Osiągnięcie wyższego poziomu dojrzałości i przekonanie o własnych kompetencjach w średniej dorosłości przyczynia się do zmian w hierarchii potrzeb i przebudowy własnego wizerunku, a jednocześnie do przekształceń relacji z partnerką: dojrzały mężczyzna staje się bardziej ugodowy i bardziej zainteresowany rozwijaniem intymności w związku.

Na podstawie wszystkich wyników badań sformułowano wniosek, że znaczenie stylu przywiązania dla zmian funkcjonowania człowieka, a przede wszystkim dla rozwoju kompetencji społecznych, nasila się w ciągu dorosłego życia.

Bibliografia

- Argyle M. (2002), *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bowlby J. (2007), *Przywiązanie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kazimierczak M., Płopa M. (2006), *Style przywiązania partnerów a jakość ich komunikacji w małżeństwie*, [w:] H. Liberska (red.) (2006), *Wybrane aspekty rozwoju społecznego człowieka w ciągu życia*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kuczyńska A. (1998), *Sposób na bliski związek. Zachowania wiążące w procesie kształtowania się i utrzymania więzi w bliskich związkach*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.

- Liberska H., Matuszewska M. (2006), *Role małżeńskie w procesie rozwoju dorosłych*, [w:] H. Liberska (red.) (2006), *Wybrane aspekty rozwoju społecznego człowieka w ciągu życia*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Liberska H., Matuszewska M. (red.) (2001), *Małżeństwo: męskość, kobiecość, miłość, konflikt*, Poznań: Wydawnictwo Fundacji Humaniora.
- Matczak A. (2001), *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych. Podręcznik*, Warszawa: Polskie Towarzystwo Psychologiczne.
- Plopa M. (2005a), *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Plopa M. (2005b), *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Rostowski J. (2003), *Style przywiązania a kształtowanie się związków interpersonalnych w rodzinie*, [w:] I. Janicka, T. Rostowska (red.) (2003), *Psychologia w służbie rodziny*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Schaffer H. R. (1981), *Początki uspołecznienia dziecka*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Schaffer H. R. (2007), *Psychologia dziecka*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tyszkowa M. (2000), *Jednostka a rodzina: interakcje, stosunki, rozwój*, [w:] M. Przetacznik-Gierowska, M. Tyszkowa. (2000), *Psychologia rozwoju człowieka. Zagadnienia ogólne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wojciszke B. (2005), *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Zazzo R. (red.) (1978), *Przywiązanie. Ujęcie interdyscyplinarne*, Warszawa: PWN.

ATTACHMENT OF PARTNERS IN RELATIONSHIP AND THEIR SOCIAL COMPETENCES

Among the important tasks of adulthood there are: building relatively stable intimate relationship with the partner, procreation and bringing up the child / children and professional development.

On the basis of current knowledge the role of psychological attachment in child's development is widely accepted. However, still little is known about its importance for the developmental changes in adulthood, although the modern approach to the issue of individual adult development emphasizes the importance of attachment to another grown person.

Given the lack of research into the phenomenon of adult attachment considering their individual development, also from the perspective of developmental tasks, authors attempt to explore this area focusing on recognizing its importance for the of social competence of partners.

This article discusses the results of research on couples attachment and their social competence in early and middle adulthood.

The study was conducted on 140 men and women aged from 20 to 55 years. All of them were formal or informal heterosexual couples. The study was based on Attachment Styles Questionnaire by M. Plopy (2005b) and the Social Skills Questionnaire by A. Matczak (2001).

Research results have provided the basis for the conclusion that the recognized relationship is under the influence of developmental changes.

Key words: attachment, social skills, development, marriage.